

Мирошниченко Н. М.
доцент кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент

ПОСТАНОВЛЕННЯ СУДДЕЮ ЗАВІДОМО НЕПРАВОСУДНОГО ВИРОКУ, РІШЕННЯ, УХВАЛИ АБО ПОСТАНОВИ: ДЕЯКІ СПІРНІ ПИТАННЯ

У зв'язку із процесом євроінтеграції України, йде активний процес реформації судових та правоохоронних органів. Був створений новий правоохоронний орган — Державне бюро розслідувань. Слідчі органів державного бюро розслідувань здійснюють досудове розслідування злочинів, суб'єктом якого можуть виступати певні особи, у тому числі і судді.

Серед злочинів проти правосуддя, в останні десятиріччя особливу увагу привертає склад злочину, передбачений ст. 375 КК України. Науковці, судді та інші правозастосувачі активно обговорюють окремі дискусійні питання, які виникають при застосуванні цієї кримінально-правової норми. Навіть у кримінально-правовій літературі панує думка, що зазначена норма суперечить нормам Конституції України і деяким міжнародно-правовим актам.

Окремими питаннями кваліфікації злочину, передбаченого в ст. 375 КК України займалися такі науковці та практики, як: П. П. Андрушко, Д. О. Балобанва, О. О. Дудоров, В. А. Козак, Н. Д. Квасневська, М. М. Лемешко, А. Погорецький, Б. Пошва, В. І. Тютюгін, В. Д. Чабанюк, А. В. Щасний та інші.

У судовій практиці виникають багато спірних та дискусійних питань при застосуванні ст. 375 КК України. Необхідно зазначати, що була зроблена спроба роз'яснити окремі положення про кваліфікацію зазначеного злочину, а саме у проекті постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про судову практику у справах про постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови». Дана Постанова на сьогодні так і не була затверджена, оскільки учасники робочої групи не можуть прийти до єдиних висновків по багатьох питаннях.

У кримінально-правовій доктрині вже досить тривалий час виникають певні труднощі щодо визначення предмету аналізованого складу злочину. Відповідно до ст. 375 КК України предметом є неправосудні вирoki, рішення, ухвали або постанови судді. Проте залишається спірним питанням чи всі рішення суддів можуть бути предметом цього злочину, чи є предметом судові рішення Верховного та

Конституційного Суду, чи є неправосудним рішенням тільки ті, які були скасовані судом вищої інстанції. Розглянемо зазначені питання.

Кримінальне законодавство не встановлює перелік питань по яким може бути винесено неправосудне рішення. Проте деякі науковці при тлумаченні цієї норми зазначають, що йде мова тільки про судові рішення, ухвали, постанови та вироки які вирішує суть справи. (Наприклад, В. Д. Чабанюк, Н. Д. Квасневська вважають, що необґрунтована відмова викликати свідка не є предметом злочину ст. 375 КК України. (В. Д. Чабанюк Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови: сучасні проблеми тлумачення //Вісник Асоціації кримінального права України. — 2016. — № 1(6). — С. 332.).

Ми проаналізували вироки цієї категорії кримінальних проваджень з Єдиного реєстру судових рішень, нами було встановлено, що предметом цього злочину були наступні рішення: рішення про задоволення позову про визнання права власності на житло (цивільна справа), про звернення стягнення на земельну ділянку (цивільна справа), рішення суду про визнання дійсним договору купівлі-продажу, ухвала про звільнення від покарання у зв'язку з хворобою засудженого тощо. Тобто, як вбачається правозастосовна практика йде саме по шляху визнання предметом цього злочину тільки рішення, які вирішують справу по суті, як й зазначають деякі вчені.

Проте суд не визнає неправосудним рішення судді, яке було прийнято суддею, яка повинна була заявити самовідвід, оскільки справа стосувалась її сина. Мотивуючи це тим, що, саме по собі порушення вимог закону, що стосується відводу (самовідводу) судді не свідчить про незаконність постановленого у справі рішення, але є підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. (Єдиний Реєстр Судових рішень: Вирок: — Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/28123568>)

Цікавим є той факт, що більшість рішень визнаються неправомірними, які були прийняти у цивільному провадженні.

Другим неузгодженим питанням є — чи може бути предметом зазначеного злочину рішення Конституційного Суду, Верховного суду України? Наукові думки з цього приводу поділились на два фронти. Одні автори, вважають, що рішення таких суддів не може бути предметом цього злочину і надають такі обґрунтування: для визнання судового акта неправосудним необхідно, щоб його неправосудність була попередньо підтверджена вищою судовою інстанцією, а оскільки рішення Конституційного та Верховного Суду не підлягають перегляду та оскарженню, тому не можуть бути предметом злочину ст. 375 КК України (Щасний А. В. Поняття та ознаки завідомо неправосудного вироку як предмета злочину, передбаченого ст. 375 Кримі-

нального кодексу України / А. В. Шасний // Держава і право. Юрид. і політ. науки : зб. наук. пр. — К. : ІДП НАН України, 2010. — Вип. 47. — С. 509–515.)

Інші науковці, наприклад, М. А. Погорецький, вважають, що прийняття суддями Конституційного Суду завідомо неправосудного рішення також охоплюється ст. 375 КК України. (М. А. Погорецький // Вісник кримінального судочинства. — № 2. — 2015. — С. 230.) Ми підтримуємо останню точку зору. Відповідно до законодавства України всі судді є рівними перед законом. Тому рішення суддів і Конституційного та Верховного Суду можуть виступати предметом цього злочину.

Також не існує єдиної думки чи можуть бути предметом такого злочину рішення, які не були скасовані чи змінені судами вищих рівнів. Думки з цього питання поділились на дві групи. Одні автори, наприклад, А. В. Шасний вважають, що предметом, злочину ст. 375 КК можуть бути тільки такі судові рішення, які були скасовані чи змінені судами вищих рівнів. Друга група науковців, наприклад, В. Д. Чабанюк, висловлює протилежну позицію. Ми підтримуємо останню думку, оскільки: по-перше, чинна редакція статті не зазначає, що предметом можуть бути тільки рішення, які були змінені чи скасовані.

По-друге, може бути випадки коли суддя вищої інстанції в наслідок сумлінної помилки прийде до висновку, що рішення суду попередньої інстанції не потребує зміни та скасування, хоча може бути на це певні підстави.

Проте, можна припустити, що судова практика йде по шляху визнання неправосудними тільки такі, рішення які були скасовані вищою інстанцією, це вбачаються із аналізу вироків Єдиного реєстру судових рішень.

Висновки. На сьогодні виникають багато проблемних питань при кваліфікації такого злочину, як постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови, які потребують законодавчого уточнення. Особливої уваги потребую чітке визначення предмету цього злочину, насамперед є потреба у чіткому тлумаченні поняття «неправосудне», яке є оціночним поняттям.

Також необхідно уточнити, що суб'єктом цього злочину можуть бути і судді Конституційного та Верховного Суду, які прийняли неправосудне рішення. Доцільно було зазначити, що для кваліфікації не має значення чи було рішення скасовано вищою інстанцією.